

SKULPTURE MLETAČKOG KIPARA NIKOLE DENTE U TROGIRU I U SPLITU

CVITO FISKOVIĆ

Nakon Radovanove pojave na vratima stolne crkve sredinom XIII stoljeća, kiparstvo je u Trogiru kao i u ostaloj Dalmaciji sustalo u svojoj izražajnosti. Već pri pregradnji tih vrata Radovanovi pomoćnici i nasljednici rezali su nespretnije kamen, usitnjavali oblike i njihov je pokret u toku XIV stoljeća postao ukočen i neprirodan. Taj nazadak se primijećuje i na ostalim kiparskim i građevinskim djelima tog stoljeća, iako je kroz njih puptao novi umjetnički stil, gotika. Ta nespretnost se primijećuje i na samom pročelju stolne crkve u reljefnim grbovima Nikole Kažotića i Anževinaca, u nevješto izraženom ukrasu zabata, na reljefima mnogih dvorišta i kuća, pa i na tri glavice koje se nalaze na stupovima i lisnatim stopama u dvorištu samostana benediktinki, a pripadahu možda nekom ciboriju, koji je bio podigao isti majstor koji je u XIV stoljeću proširivao gornjim lukom Radovanov portal.

Dodir s mletačkim kiparstvom se jače ispoljio, ali se i dalje prepliće s mjesnim majstorstvom, pa pripovjedalačke oznake nisu ni tada sustale. Na dva sarkofaga, na onome blaženoga Ivana vrh njegova oltara u stolnoj crkvi i na pročelju drugoga uzidanog nad vratima crkve Gospe Karmenske¹⁾, u rasporedu, a osobito u ugaonim likovima Navještenja, tipičnim za mletačke trećentističke rake²⁾, očitovat će se mletački utjecaj srodnih djela XIV stoljeća³⁾, koji će se zatim rasprostrijeti na sitnom građevinskom ukrasu prvog kata zvonika stolne crkve, po jednostavnim, dvostrukim i trostrukim gotičkim prozorima, vratima i dvorišnim ulazima palača i kuća.

U to vrijeme u toku XIV stoljeća radilo je u Trogiru nekoliko domaćih klesara i zidara i to Nikola Jakomelov, Ivan Dražo-

¹⁾ V. sl. C. Fisković, Drvena gotička skulptura u Trogiru, sl. 18. Rad JAZU 275. Zagreb 1942.

²⁾ L. Planiscig, Geschichte der Venezianischen Skulptur im XIV Jahrhundert str. 98. Wien-Leipzig 1916.

³⁾ Ibid. sl. 47, 50, 51, 58 i tabla 11–15 itd.

jev, Živko Kotoranin, Dominko, Prodan, Ivan, Marin Pečenić, zatim četiri graditelja Dragoj Omišanin, Dujam Nojславov, Stjepan Pliša i Viktik Veselokučić, koji su sagradili 1333. godine crkvicu sv. Ivana Trogirskog na rtu Planki troškom trogirskih plemića Maroja Matova Dobre i Cibrijana Buble Dragoševa, čiji se nadgrobni natpis ovdje donosi, te konačno graditelj Ivan Šibenčanin koji se tu spominje i početkom XV stoljeća.⁴⁾

⁴⁾ 10. XII 1436... et Nicolletto Jacommeli taiapiera testibus.... Trogirski notarski spisi LXVI sveščić 9 (1346–1347 g.) Historijski arhiv u Zadru.

29. I 1437... et Frane filio magistri Jacomelli taipietre.... Ibid. 12. I 1348... vendidit et tradidit Johanni Drasoy lapicide... Ibid. sveščić 12 (1347–1348).

5. II 1343. Dominus comes... precepit Nicobelo Jacobeli, murario... Trogirski spisi sv. I sveščić 5.

Cifiĉo lapicide de Catharo habitatori Tragurii... Ibid.

9. III 1377... per Zivichum lapicidam... Ibid. sveščić 6.

12. V 1377. Diminac marangonus... Ibid.

15. I 1381... et Diminach lapicida testes... heredes Zuvannij lapicide... ulomak notarske knjige iz 1381. g. sv. LXVI: vidi I. Kukuljević, Slovník umjetnikah jugoslavenskih, str. 63. Zagreb 1858.

31. XII 1385... Scipoxius marini musich de Tragurio ex una parte et diminach taiapiera ex altera parte... ad talia pacta... deveniunt. Videlicet quod dictus Diminach promixit et convenit eidem Stipoxio... destruere usque ad terram murum totum paratinee ipsius Scipoxij posite in civitate Tragurij... et lapides ipsius muri omnes et palestrasegas tam portarum quam fenestrarum ipsius paratinee laborare ad picum ita quo nunc videantur ipsi lapides et palestrasege sicut lapides qui conducuntur a petraria suis sumptibus et expensis usque ad medium quadragesime proxime venture, promixit insuper dictus Diminach dare et assignare ad dictum terminum eidem Stipoxio ipsius Diminach expensis tres lapides laboratos ad fenestras de super longitudine brachiorum duorum et dimidium pro quolibet lapide et etiam dare eiusdem Stipoxio suis expensis lapides omnes qui deficerent ad faciendum murum dicte paratinee ita altum sicut est ad presens vel murum altum ad voluntatem ipsius Stipoxij... Svezak LXVI sveščić 15, ulomak notarskih akta 1385–1386, str. 2.

5. VII 1377... prodanus marangonus... Svezak I, sveščić 6.

1. VIII (1374?)... Marinus pechenich murarius promisit et pacto convenit dare... duo miliaria lapidum... Ibid. sv. LXVI, sveščić oko 1374. godine.

(1401)... magistrum Zaninum murem de Sibenico habitorem Tragurii... Ibid. sveščić 10.

Podatak o gradnji i majstorima crkvice sv. Ivana Trogirskog na rtu Planki donosi trogirski biskup Didak Manola u spisu svog službenog pohoda u kolovozu 1756. godine. Njegov tajnik Marko Perojević je zapisao o gradnji i izgledu te osamljene crkvice slijedeće:

Visitatio ecclesiae S. Joannis ad Plancam.

Ecclesia divi Joannis episcopi traguriensis ad promontorium Diomedis, vulgo ad Plancam constructa fuit ad conservandam memoriam loci, in quo Divus Protector, deferens subsidium sibenicensibus, tunc pastoralis suae sollicitudini subjectis, passus est naufragium, et super undas maris gradiens, illaesus excivit ad litus.

Constructa fuit de anno 1332, et 33, expensis Cypriani Buboli et Maroij Matthei Dobre nobilium traguriensium, illiusque constructo-

Pored njih tu rade i dva mletačka graditelja i kipara: protomajstor Zanino Fulkov i Nikola Dente zvan Cervo i to obojica na istaknutim spomenicima. Zanino se već početkom tranja 1344. godine spominje u Trogiru kao protomajstor.⁵⁾ Ljeti te godine zidao je na stolnoj crkvi, a 1347. obavezao se njenom zastupniku Nikoli Marinovu, da će šest godina zidati na toj crkvi i na njenom zvoniku.⁶⁾ Bio se, dakle, nastanio u Trogiru gdje je vjerojatno radio i za općinu, jer je u ugovoru s crkvenim zastupnikom bio taj rad predvidio. Možda je zidao na prvom katu zvonika, koje je mletačko brodovlje bilo oštetilo, bombardirajući grad, koji mu se 1420. godine nije htio odmah predati, a kojemu su dijelove dvije godine zatim popravili graditelji Matej Gojković skupa s majstorom, a kasnije protomajstorom Stjepanom (koji je vjerojatno bio otac

res fuere Dragoja murarius de Almissio Domnius Noislavi, Stepe Plixia et Victicus Vesselochuxius lapicidae, ut videre est ex publico instrumento, inter partes stipulato die 25 actobris 1332, cum obligatione constructionem complendi usque ad festum resurrectionis Domini anni proximè venturi.

Constructa est ecclesia in concamerato, cum lapideo arcu in modum crucis subtus concameratum ipsum, cum sua parva capella.

Lata est sex brachiis, longa decem et alta à fundamento usque ad concameratum brachiis quinque. Plancis est cooperta, calce linita et dealbata intus, et foris.

Unicam habet fenestulam, hancque in altitudinem per longum protractam.

Janua orientem respicit: capella verò occidentem, sic constructa, nè ictus maris, qui vehementissimi esse solent ad Plançam in mare protractam, cum vento maximè Africo, in ecclesia ingredi possint: nam cum Africus vehemens flat, unde maris ipsam ecclesiam aspergunt.

Pro labore, et mercede praedictorum quatuor lapidarum conventum est, prout in praedicto instrumento, ut ipsi duo nobiles Cyprianus et Maroij dare eis teneantur pro tota constructione ecclesiae libras quinquaginta venetas parvas, hasque tribus in vicibus, videlicet libras sexdecim, solidos tredecim, et quatuor denarios venetos parvos in principio aedificationis: totidem libras, solidos, et denarios, quando murus circum circa completus fuerit, et ultimas libras sexdecim, solidos tredecim, et denarios quatuor, quando tota ecclesia erit completa de muris, concamerato etc, usque ad internam, et externam dealbationem.

Materia pro constructiones paranda erat in loco à nobilibus fundatoribus.

Praeter mensam nullum aliud habet ornamentum, cum per quam ratò in ipsa celebretur, et hoc ob devotionem vel villicorum Rogoznicae, vel piscatorum tempore sardarum, quo casu omnia sacra utensilia rure, vel è civitate ab illis deportantur, et celebrans conducitur.

Prima visitatio generalis civitatis et dioecesis illustrissimi et reverendissimi domini domini Didaci Manola episcopi traguriensis de anno 1756.

Rukopis u arhivu trogirske biskupije. Nadbiskupski arhiv u Splitu.

⁵⁾ 11 aprilis 1344... magister Čaninus protomagister... Sv. LXVI sveščić 4.

⁶⁾ Lj. Karaman, Portal majstora Radovana u Trogiru, str. 72. Rad JAZU 272. Zagreb 1938.

kipara Ivana Duknovića⁷⁾, a možda i ostale gradnje, koje nam danas pokazuju mletački stil XIV stoljeća, ali ih se ne može stalno pripisati Zaninu, jer za to nedostaje sigurnih dokaza.

Krajem XIV stoljeća živi u Trogiru i mletački protomajstor Tomado Riti (Riči?), ali on izgleda da nije bio umjetnički nadaren, pa je s klesarom Paskvalom Leonardijevim iz Barija gradio mlinove za tještenje maslina.⁸⁾

Tomadov zemljak Nikola Dente kojega zvahu Cervo bio je taštiji, on je potpisao svoj reljef u luneti dominikanske crkve zidane tik do gradskih zidina u jugozapadnom dijelu starog Trogira.

Taj visoki reljef prikazuje Mariju sa sinom na prijestolju u sredini, a njoj s jedne strane Mariju Magdalenu, a s druge blaženog Trogiranina Augustina Kažotića zagrebačkog i lučerskog biskupa u biskupskoj odjeći, kojemu kraj nogu kleči sestra Bitkula izrađena minijaturno kao mnogi srednjovjekovni donatori i vjernici, pa i oni na vrhu Radovanovih vrata.

Augustin Kažotić je umro 1323. godine, a papa Ivan XXII ga je zatim kanonizirao za blaženika⁹⁾, te budući da je u natpisu ovo-

⁷⁾ Njihov natpis je i danas urezan u stražnju stranu bifore prvog kata zvonika stolne crkve onako kako ga je objavio Jackson u *Dalmatia the Quarnero and Istria II* str. 138 sl. 50. Oksford 1857. Matej Gojković je umro vjerojatno 1429. godine (C. Fisković, Neobjavljeno djelo Blaža Jurjeva u Stonu. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 13, str. 127. Split 1962). Pretpostavljam da je ovaj Stjepan identičan s onim protomajstorom Stjepanom, za kojega je S. Antoljak iznio pretpostavku da je Duknovićev otac (Novi podaci o trogirskim kiparima Ivanu Duknoviću i Jakovu. *Peristil I* str. 168 Zagreb 1954). Postoji međutim u Trogiru početkom XV stoljeća i klesar Stjepan Mislenović:

14. V 1413. Per ser Duymum desse zudicem stimatum fuit quod Radoslavus Novacovich lapicida det et solveat Stephani Mislenovich... soldos viginti duos... Trogirski notarski spisi sv. I sveščić 12. Historijski arhiv u Zadru.

Eodem millessimo (1417) XXVIII mensis octobris... Stephanus Mislenovich lapicida habitator Tragurii... Ibid. Notarski spisi 1417. Majstor Stjepan je zidao 1431. godine i na svodovima stolne crkve (C. Fisković, Opis trogirске katedrale iz XVIII stoljeća, str. 35, 59. Split 1940).

Pored tu spominjanih isplata i ugovora o nadsvođivanju glavne lađe trogirске stolne crkve, zabilježena je i isplata Marku Gruatu i Nikoli Račiću 11. rujna 1436. godine za izgradnju trećeg svoda te lađe »pro labore operis seu complemento operis volti tercij quem in presenti laborant«. Notarski spisi Frana de Viviano (1436–1438) str. 48. Trogirski spisi sv. LXVII. Historijski arhiv u Zadru.

⁸⁾ 23. II 1387... Thomadus Rittj protomagister de Venetijs et pasqualis leonardi de baro lapicida et nunc habitatores Tragurij... promisserunt Nicole Desse ponalis de Tragurio... facere unum torculum olivarum seu actum ad macinandum olivas omnibus eorum sumptibus et expensis ad modum torculi monasterij sancti Petri monialium de Tragurio hinc ad festum sancti Michaelis... Trogirski notarski spisi sv. LXVI, sveščić 16 (1386–1387), str. 10'.

⁹⁾ A. Ciampa, Blaženi Augustin Kažotić. Preveo s talijanskog F. Kovačević str. 11, 14. Umnoženo ciklostilom Split-Trogir 1959.

ga portala nazvan svetim, a prikazan kao takav uporedo sa svetom Marijom Magdalenom, portal se s tim reljefom koji mu pristaje ne može datirati u prvu polovicu XIV stoljeća nego tek kasnije. Trogirski povjesničar Ivan Lucić, koji je temeljio svoje pisanje na čitanju pouzdanih arhivskih spisa, vidio je zapise iz srednjovjekovne trogirске pisarne u kojima su priori ovog samostana potvrđivali, da su primili novce od izvršitelja Bitkuline oporuke određene za gradnju dominikanske crkve i čitao je oporuku trogirskog biskupa Nikole Kažotića iz 1372. godine u kojoj ostavlja novac za njeno građenje.¹⁰⁾ Drugi trogirski povjesničar Pavao Andreis također piše, da je Nikola doprinio tome.¹¹⁾ Ali to se vjerojatno odnosi samo na pročelje odnosno produljenje crkve, jer treba uočiti dosada neprimijećenu činjenicu, da je crkva produljena prema zapadu. To se jasno vidi na njenom pobočnom južnom zidu¹²⁾, jer je crta ranije gradnje tu vidljiva, a redovi i veličina kamena prednjeg produljenja zida razlikuje se donekle od onih ranijeg stražnjeg zida, koji je podignut prije 1325. godine, jer su u njemu uzidana ova tri nadgrobna natpisa:

† · HIC · EST · SEPVLTVRA · DE
 PETRO · FILIO · GREGORII · SVSI ·
 P, SE · ET · SVOS HEREDES · ANNO
 DOMINI · M · C C C · X X V · MEN
 SE · MARCII ·

† · HIC · EST · SEPVLTVRA
 CIBRIANI · BVBLI · FILII ·
 DRAGOSI · P, SE · ET · HERE
 DIBVS SVIS · ANNO · DNI ·
 M · C C C · X X V · MENSE ·
 MARCII ·

† HIC · EST · SEPUTURA
 DNI · DESE · PUNALI · CU
 OMB · SUIS · EREDB · CUIUS

Sva tri groba su se nalazila uz južni crkveni zid pod trijemom koji se uza nj dizao i od kojeg ostaše visoke konzolice u zidu. Gregorij

¹⁰⁾ I. Lucius, *Memorie storiche di Tragurio*, str. 194. Venecija 1674.

¹¹⁾ T. Andreis, *Storia della città di Traù*, str. 91. Split 1908.

¹²⁾ Na tom zidu postoji urezan crtež kruga, a na stražnjem zidu apside je crtež ranogotičke bifore i srpastog romaničkog luka, koji pored ostalog pomažu, da se i apsidu datira najkasnije u prvu polovicu XIV stoljeća. Crteži pojedinih građevinskih dijelova urezani su u kamenu na sjevernoj, a i na južnoj terasi trogirске stolne crkve (C. M. Iveković, *Dalmatiens Architektur und Plastik I* (tekst), str. 6 Wien 1910), na zapadnom zidu njenog trijema i na zapadnom zidu Alešijeve krsionice, na južnom zidu južne pobočne lađe, na južnom zidu korčulanske stolne crkve i dominikanske crkve u Dubrovniku, a osobito na zidovima župske crkve u Prčanju.

Susje se spominje već 1282. i 1294. godine u Trogiru.¹³⁾ Natpis njegova sina, kao i ostala dva, jasno odavaju, da je južni zid crkve s gotičkim prozorima sazidan, dakle, prije 1325. godine, a tek zatim da je crkva s pročeljem produljena i to vjerojatno u drugoj polovici XIV stoljeća, pa i njena vrata s reljefom sred tog produljenog dijela treba tada datirati. Lucićevo pisanje da su ti natpisi preneseni ovdje sa zida starije crkve, nije uvjerljivo¹⁴⁾, iako su naknadno uzidani nakon što bijahu ispisani.

Treći nadgrobni natpis doduše nije datiran, ali Deša spomenut u tom natpisu živio je također u Trogiru vjerojatno u prvoj polovici XIV stoljeća, jer mu se 1387. godine spominje sin Nikola, koji je tada već bio samostalan. (Vidi bilješku 8).

Trogirski reljef donekle svojom kompozicijom slični na reljef u luneti glavnih vrata zadarske stolne crkve iz 1324. godine, gdje je Marija također prikazana na prijestolju između dva sveca. Iako je tamo trostruka gotička arkada, ipak je trogirski reljef mogao nastati pod zadarskim uplivom. Stoga je netačno upravo u ovom portalu i to u malom trodijelnom luku nad Gospom u njegovoj luneti vidjeti prvu pojavu gotike u Dalmaciji.¹⁵⁾ Taj stil se mogao javiti već i krajem XIII stoljeća na splitskoj propovijedaonici¹⁶⁾ i na dubrovačkim gradskim vratima¹⁷⁾, a zatim početkom XIV stoljeća na Radovanovom portalu, a svakako na spomenutim vratima zadarske stolne crkve.

Trogirski reljef se spominje dosada samo kao djelo Nikole Mlečanina, jer R. Eitelberger¹⁸⁾, T. Jackson¹⁹⁾, M. Vasić²⁰⁾, Iveković²¹⁾, ni ostali nisu pročitali potpuno ime njegova majstora. Nedavno sam ga objavio u cjelini u svojoj knjizi o prvim dubrovačkim poznatim graditeljima²²⁾, a sada pored njega donosim i natpis iznad sitnog

¹³⁾ M. Barada, Trogirski spomenici I/II, str. 326. Zagreb 1950; II/I str. 239. Zagreb 1951.

¹⁴⁾ I. Lucić, o. c.

¹⁵⁾ A. Dudan, *La Dalmazia nell' arte italiana I*, str. 101. Milan 1921.

¹⁶⁾ Lj. Karaman, *Pregled umjetnosti u Dalmaciji*, str. 37. Zagreb 1952.

¹⁷⁾ C. Fisković, *Prvi dubrovački graditelji*, str. 83. Dubrovnik 1955.

¹⁸⁾ R. Eitelberger, *Die Mittelalterliche Kunstdenkmaler Dalmatiens*, str. 242. Wien 1884.

¹⁹⁾ O. c. str. 146.

²⁰⁾ M. Vasić, *Arhitektura i skulptura u Dalmaciji*, str. 213. Beograd 1922.

²¹⁾ C. M. Iveković, o. c., str. 27.

²²⁾ C. Fisković, o. c. (Prvi poznati...): C. Fisković, *Les sculptures et architectes venetiens en Dalmatie au cours du 14e jusqua au 18e siecle. Venezia e l' Europa. Atti del XVII congresso internazionale di storia dell' arte*, str. 184 sl. 101. Venecija 1956. Tu je pogreškom tiska objavljeno, da je graditelj Pincino (Pinzinus) Picinus, magister ingeniarius bio već krajem XIV stoljeća u Trogiru. On je tada radio u Mlecima, a stigao je u Trogir tek ljeti 1420. godine. (Š. Ljubić, *Listine VIII* str. 35, 45, 46. Zagreb 1886). Među mletačke klesare treba ubrojiti i nekog Blaža, čija se kći spominje 16. III 1433. u Trogiru (Clara filia ser Blasij lapicide de Venetiis habitatoris Tragurij...

lika Bitkule Kažotić, oba ispisana gotičkim slovima. Nad Bitkulom je uklesano:

DŃA · BITCULA
SONOR HI' SCI · A
GUSTINI ·

D[OMI]NA BITCULA
SOROR H[U]I[U]S S[AN]C[T]I A
GUSTINI

Uz reljefni lik sv. Magdalene majstor je uklesao svoj potpis skrativši dvije riječi MAISTE i DETE, ali budući da je iznad slova E na kraju prve riječi uklesao ravnu crticu kratice, tu se može nadodati slovo R i čitati riječ MAISTER, a u riječi DETE iznad prvog slova sličnu crtu kao uobičajeni znak kraćenja, ta riječ se može čitati DENTE, jer bi bilo nesmisleno umetati neko slovo odmah iza prvog slova ove riječi, iako je nad njim, a ne nad drugim kratice, jer klesari nisu uvijek postavljali kratice na određena mjesta. Tako npr. na spomenutom nadgrobnom natpisu Deše Punali kratice je urezana nad potpunom riječi EST, iako se na nju ne odnosi nego na slijedeću riječ SEPULTURA, koja je uklesana skraćeno kao SEPUTURA.

Notarski akti Trogira. Historijski arhiv u Zadru) i nekog Jakova koji je uz istočni zid spilje sv. Jakova i Filipa na brijegu vrh sela Dola kraj Marine urezao svoje ime nad udubinom koju je vjerojatno isklesao za blagoslovljenu vodu:

MAGISSTER
JACOBUS DE VE
NECIIS ME FECIT

Natpis je isписan gotičkim slovima prve polovice XV stoljeća. Pred spiljom su ruševine neke prastare utvrde, u kojima sam našao ukrašene ulomke staroslavenske fine keramike pečene na kolut s ukrasima urezanim noktom i s kalcitima i predao ih kustosu Arheološkog muzeja u Splitu I. Maroviću.

Tu je i ruševina dugoljaste zgrade položene prema istoku, zidane malim kvaderima koji podsjećaju na romanički stil XIII stoljeća, s prozorčićem sred istočnog zida i četiri glomazne nadgrobnne ploče s urezanim križevima i lemešom. Na stepeništu u spilji je ulomak rustičnog natpisa, možda rimske stele. U spilji je sazidana nadsvođena kapelica s urezansom 1790. godinom u stepenici, s oltarom i baroknom drvenom slikom sv. Filipa, Jakova i Katarine bez umjetničke vrijednosti. Na svodu spilje visi još brončano kandilo. U velikom stalaktitu, koji sliči stupu, urezane su ljudske maske i slova. Sred spilje su još tri oltarne zidane noge i nekoliko udubina za vodu, a uz južni zid su sazidana dva duboka groba. Davor Domančić je u stražnjem, nižem i teže pristupačnom dijelu spilje naišao na nekoliko sitnih natpisa urezanih na stalaktite ponajviše gotičkom kurzivom, monograme sa srednjovjekovnim kraticama i godinu 1323. Očito je, dakle, da je spilja bila u XIV stoljeću posjećivana. U istočnom zidu urezana je 1420. godina. Andreis piše da je u njoj bilo sedam oltara. O. c. str. 280. Spominju je i spisi biskupskih trogirskih pohoda.

Iznad slova D, a ispred riječi VENECIA, je također kratica, te ga treba čitati DE. Prema tome bih predložio da se kiparov natpis uklesan ovako:

MAISTE · NICOLA
DETE · DITO CERVO
DVENECIA · FECIT
HOC · OPUS ·

upotpuni i pročitaj ovako:

MA(G)ISTE(R) NICOLA
DE(N)TE DITO CERVO
D(E) VENECIA FECIT
HOC OPUS

Kamena vrata dominikanske crkve oblikovana su u mirnoj i zatvorenoj kompoziciji. Dovratnici i nadvratnik su profilirani dvostrukim štapom među kojima je konkavna udubina, a okruženi su gotičkim nizom izmjeničnih zubaca, koji se javlja već pri dnu jednog stupića sred Radovanova portala, a zatim se ponavlja na mnogim vratima, prozorima, vijencima kućnih katova i reljefima uzduž Dalmacije u toku XIV, XV pa i prve polovice XVI stoljeća prodirući čak grafički urezan i na stečke trogirске zagore u selu Brštanovu.²³⁾ Kamen luka je oivičen uglađenom vrpcom kao i kamen pročelja, pa podsjeća još na dobar način romaničke obrade kamene površine. Nad nadvratnikom se nadvila polukružna luneta okružena s unutrašnje strane drugim izrazitim gotičkim motivom, zavnutim užetom, koji je također veoma čest na dalmatinskim spomenicima, odakle je vjerojatno prešao i na stečke balkanskog zaleđa.²⁴⁾ Vrh lunete je stupić lisnate stope i kugličaste glavice nad kojom iz lišća niče pupoljak.

Sred lunete se ističe u visokom reljefu Marija na jedva vidljivom prijestolju ogrnuta plaštem, koji joj pokriva i glavu oblikujući se uz nju poput vela i zakopčan četverouglastom jednostavnom kopčom pod vratom pokriva joj oba koljena i seže sve do nogu. Pod njim je duga haljina dugih i uzanih rukava. Ljevicom drži sina odjevena u dugu haljinicu, a desnicom mu podržava nogu. Natkriľuje je baldakin od poligonalnih polustupića visokih stopa s ugaonim lišćem i lisnatih glavica nad kojima se izvija trodijelni poluluk, koji se često vidi na trećentističkim reljefima. Krist u desnici drži jabuku, a lijevicu naslanja na majčine grudi.

²³⁾ C. Fisković, Stećci u Cavtatu i u Dubrovačkoj Župi, str. 148. U dvadeset i prvom retku odozgo ispale su iza riječi »Na dva stečka« riječi »u Brštanovu«. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 13, str. 148. Split 1961.

²⁴⁾ C. Fisković, ibid.

Magdalena omotana vlastitom kosom svinutih čuperaka, slično stiliziranih kao i na mletačkim lavovima sv. Marka XV—XVI stoljeća, stoji uspravno ukočena i sklopljenih ruku. S druge strane je blaženi Augustin Kažotić. Lice mu je obraslo kratkom bradom, odjeven je u dominikansko odijelo i ogrnut plaštem, s mitrom na glavi. Desnicom blagosivlja, a u lijevici drži biskupski štap kojemu je na vrhu uobičajena životinjska glavica. Skrušena uz njegovu lijevu stranu, pokrivena plaštem po glavi i po leđima, kleči pred njim sitna Bitkula sklopljenih ruku, prikazana u profilu.

Vrata su jedinstveno oblikovana. Luneta im se širi tačno nad širinom donjeg dijela i čini skladnu cjelinu s donjim dijelom vrata kojima reljefni pojasi i profili pojačavaju plastičnost. Likovi su odmjereni prema veličini cjeline i podređuju se jasnoći i umjerenosti zaokružene kompozicije. Majstorova nespretnost se tek otkriva u pojedinostima: južni dovratnik je uži od sjevernoga, uže je odveć oštro oblikovano, stupić je nametnut polukružnom luku, likovi su loše klesani, ukočeni i međusobno nepovezani.

Široka lica, ispupčenih očiju i malih sklopljenih usnica, jaki obrazi i ukočene tvrdo oblikovane ruke odaju jasne oznake ovog majstora. Tvrdoću oblikovanja on pokazuje i u gotičkom užetu, u lišću stupa i glavica i u pojedinostima svojih likova. Zanimljivo je im pojedinosti i zapušta neuočive dijelove, koristeći njihov visoki položaj.

U polukružnom luku, u simetričnom rasporedu i u ploštini čitave kompozicije osjećaju se još tragovi minule romanike, ali u slovima natpisa, u rubovima Marijine suknje koji se lome pri dnu prijestolja, u vitkosti likova, jednako kao i u zavinutom užetu, izmjeničnim zupcima i u trodjelnom luku Gospina baldakina javlja se već gotika.

Iako je majstor potpisao samo reljef, ipak je on možda i graditelj čitavog pročelja. Vitki kolut prozora trodjelnih gotičkih lukova, sred kojega je zvijezda i cvjetni vijenac svojom tvrdoćom, stupa i lisnatim glavicama, jednako kao i zidna ravna ploha bez ukrasa ne odvajaju se od ovog čednog i umjerenog majstora koji nije volio bujnost preplitanja plastike, jer nije mogao zahvatiti s njom velike i prostrane zidne plohe, već je svoju ljubav prema klesarskom zanatu iskali, kako ćemo vidjeti, u Splitu u tetošnja malih kipova, u čemu, naravno, nije u onom stoljeću bio izuzetan, tim više što je dospio i radio u pokrajini gdje male srednjovjekovne općine nisu ni mogle ostvarivati kiparstvo velikih omjera.

Zbog loše izradbe ovih likova ne može ih se upoređivati s uspješnijim kipovima Navještenja, djelom kipara Maura na ciboriju trogirske stolne crkve, jer ti svojom vrsnoćom nadvisuju Nikolin reljef, a ne može ih se niti datirati u isto vrijeme²⁵⁾, jer Mauro nije

²⁵⁾ A. Dudan, o. c. str. 101, 144.

svoje kipove klesao krajem²⁶⁾, već u prvoj polovici XIV stoljeća²⁷⁾, stoga oni i nose odsjeve stila Pisanâ.

Monumentalan u cjelini Nikolin portal je još i krajem XV stoljeća poslužio za uzor. Posljednje godine tog stoljeća podignut je slični portal na pročelju dominikanske crkve sv. Križa u susjednom Čiovu, ali mu je oblik oplemenjen ljepšim zavnutim užetom, reljefom Oplakivanja i strehom kojom se u to doba i u prvoj polovici XVI stoljeća natkrivalo trogirске portale, dvorišna vrata samostana benediktinki iz 1518. godine i vrata srušene crkve sv. Duha demolirana 1908. godine.²⁸⁾

Veliku sličnost s Nikolinim trogirskim reljefom osobito sa središnjim likom Gospe, pokazuje dosada neobjavljeni i jedva spominjani²⁹⁾ kameni kip Marije sa sinom na prijestolju u crkvi Gospe o' Pojšana u Splitu, pa ga stoga i smatram djelom tog majstora.

Smatra se da predstavlja svetu Anu s kćerkom, pa je pod njenim imenom i zabilježen u literaturi.³⁰⁾ Gospa ima naime u ruci knjigu i zato se u njoj gledalo sv. Anu koja podučava svoju kćer. Stoga je klesar, koji je u prošlom stoljeću popravio oštećeni kip, sklesao nad bujnom kosom glave malog Krista kaloticu svezanu poput vela na zatiljku, te on sada sličí djevojčici. Međutim niska gotička kruna na Marijinoj glavi, raskošno prijestolje sa simbolima Prvog grijeha, Adamom i Evom jasno odaju Bogorodicu, a bosa dječje noge malog Krista. Knjigu pak u rukama ne drži samo Ana, već često i Marija sa sinom. Bogorodica s knjigom u ruci i sa sinom u naručju prikazana je na nekoliko mletačkih³¹⁾ i italijanskih reljefa i kipova³²⁾ koji su nastali, kao i ovaj splitski kip, u XIV stoljeću.

U prilog pretpostavci da je ovo doista Marijin kip ide i činjenica, da se među dosada poznatim crkvama i crkvicama u Splitu iz XIV, a i iz kasnijih stoljeća, ne spominje nijedna imenom sv. Ane³³⁾,

²⁶⁾ Lj. Karaman, Umjetnost XV—XVI vijeka u Dalmaciji, str. 13. Zagreb 1933.

²⁷⁾ C. Fisković, Zadarski sredovječni majstori, str. 147. Split 1959.

²⁸⁾ C. Fisković, Radovan, str. XXVI. Zagreb 1951.

²⁹⁾ C. M. Iveković, o. c. tabla 32/1, tekst sl. na str. 27; C. Fisković, Samostan i crkva benediktinki u Trogiru, str. 4. Split 1939.

³⁰⁾ K. Prijatelj, Spomenici Splita i okolice, str. 52. Autor ga datira u XV stoljeće. Split 1951; U (Marko Uvodić), Gospa o Pojšana. Novo Doba, str. 9. Split 16. X 1923. Niko Kalodera je ne nabraja u svom popisu crkvice i kapela na Pojšanu, već spominje, prema Cosmiju, sv. Mariju de Copilizza. N. K. Splitsko polje. Narodni list. Split 16. X 1923. Vidi i bilješku 28. U splitskoj mapi br. 595 iz 1831. g. kapelica nije označena. Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju u Splitu.

³¹⁾ L. Planiscig, o. c. sl. 92, 93, 97.

³²⁾ P. Toesca, Il Trecento sl. 235, 340. Torino 1951.

³³⁾ G. Praga, Testi volgari spalatini del Trecento. Estratto degli Atti e memorie della Società Dalmata di storia patria, vol. II str. 13. Zadar 1928.

kojoj se štovanje tek pri kraju Srednjeg vijeka rasprostranilo po zapadnoj Evropi.³⁴⁾

Po svemu se dakle čini, da kip predstavlja Mariju sa sinom, a ne sv. Anu s kćerkom, iako to za povjesničara umjetnosti nije bitno, već tek toliko da se ipak istakne, da je ovaj inače rijedak motiv Marije sa sinom i knjigom na prijestolju, mletački majstor preuzeo od svojih sunarodnjaka i suvremenika i tim ga vjerojatno prvi unio u dalmatinsku srednjovjekovnu ikonografiju, koja inače ne oskudijeva inačicama.

Kojoj je crkvi kip bio namijenjen i gdje mu je bilo prvotno mjesto, danas je teško ustanoviti. Zna se samo da je od sredine prošlog stoljeća³⁵⁾ do 1933. godine stajao u splitskom polju³⁶⁾, na cesti koja je vodila iz predgrađa Lučca k Omišu i to na raskršću današnje ulice koju prozvaše imenom strijeljanog kipara Ivana Lozice i široke Ulice Prvoboraca. Odatle su ga 1933. godine premjestili u susjedno dvorište Gospe o' Pojišana, da ne smeta novogradnjama pod kojima je nestajala, a i danas iščezava slikovita valovitost istočnog splitskog polja s drhtavim zelenilom i rumenilom vinograda pred plavetnilom čvrstog Mosora. Krajem 1957. godine prenio ga je Konzervatorski zavod za Dalmaciju iz dvorišta u crkvu Gospe o' Pojišana i uzdigao na novu kamenu konzolu, da ne bude izložen daljnjem oštećivanju djece, kiše i vjetrova.

Moglo bi se pretpostaviti da je to onaj kip »Sv. Marije od Kopicice«, koji je splitski nadbiskup Stjepan Cosmi zatekao na svom biskupskom pohodu 1683. godine u maloj ruševnoj kapelici na istom mjestu gdje stajaše još i 1933. godine. Po njegovom baroknom mišljenju bio je to »prosti kip bl. Djevice«, kojemu je nekoć kapelicu uređivalo i kitilo vjersko udruženje plemićke djece, pa ga je povjerio tek brizi okolnih pustinjaka.³⁷⁾ Budući da to trećentističko djelo nema barokne sladunjavosti ni dopadljivosti, moglo je doista da se seičentističkom prelatu učini prosto i neugledno, pa budući da on u kapelici ne spominje oltar, nije isključeno da je to bila zidna niša, jer se i u Zadru jedna niša sa svečevim likom u srednjo-

³⁴⁾ L. Réau, *Iconographie de l'art chrétien III*, str. 90. Pariz 1958.

³⁵⁾ Po kazivanju Franine Segvić rođene Dorić godine 1876. u susjednom Lučcu i ostalih starijih Splitskana koji su, kao i ona, živili i imali svoja polja i vinograde u ovom dijelu splitskog polja.

³⁶⁾ M. Uvodić, o. c.

³⁷⁾ Die 6-to Dicti (januarij 1683)

Visitavit Ecclesiam Beate Virginis de Poissan... vident redeundo ab urbem in eadem viam parvam capellam Sanctae Mariae de Copilizza dictam, in qua reperitur solum quaedam vilis imago Beatae Virginis et fabrica ad ruinam pergat. Olim a quaedam Congregatio puerorum nobilium devotionis gratia solebat conservari et ornari S.D.I. eam statuit commendere diligentiae ac pietati praedictorum Heremitarum.

Visitavit capellam nuncupatam Sanctae Mariae de Botticelle... Visitatio prima generalis habita ab illustrissimo e reverendissimo Stephano Cosmi archiepiscopo spatatensis. Anno 1682—1683, str. 16. Rukopis u biskupskom arhivu u Splitu.

vjekovnoj ulici nad novoootkrivenim kapitolijem zvala »kapelica«. Na Poišanu su također ovaj kip vjerojatno po njegovoj kapelici bili prozvali »sv. Marija od Kopilice«, jer riječ »kopilica« izgleda da potiče od riječi kapelica.³⁸⁾ Cosmi u svom spisu službenog pohađa spominje tih dana i drugu kapelicu na solinskoj cesti, koju su onda nazivali »Solinska kopilica«.³⁹⁾ Po njoj se na toj cesti i danas jedan predio pregrađa zove Kopilica, dok je onaj na Poišanu, vjerojatno zbog istog naziva, izgubio svoje starinsko ime.

Ali sve je to, naravno, pretpostavka koja nam ne pomaže mnogo pri samom datiranju i opredjeljenju ovoga kiparskog djela, koje spada u zanimljivije radove našeg još uvijek dovoljno neproučenog XIV stoljeća i kojemu dosada nije bila uočena sličnost s potpisanim i ovdje opisanim trogirskim reljefom Nikole Dentea zvanog Cervo, iako su se oba rada nalazila u susjedstvu.

Povezanost Splita sa susjednim Trogirom bila je u XIII—XIV stoljeću neprekidna, pa su se i umjetnički stilovi u njima uporedo razvijali, a mnogi majstori, navikli zbog zarade tada i na daljnja putovanja, radili su u oba ta grada. Dubrovački graditelj Cvijeto Radosalić sklopio je 1368. godine u Splitu ugovor sa svojim pomoćnikom Radojem Cibudinićem, da će ga naučiti u toku četiri godine svom zanatu, tražeći od njega da ga prati u njegovom radu u Zadru, Šibeniku i Trogiru, iz čega se vidi da je Radoje predviđao zaposlenje i u tim gradovima.⁴⁰⁾ Splitsani su, dakle, zapošljavali u to vrijeme čak i dubrovačke pa i barske graditelje, a kamene ukrašene prozore dobavljali su za svoje kuće čak i iz Dubrovnika.⁴¹⁾ Prirodno je, dakle, da tu stizahu i Trogirani i da se uvezio vrsni kamen starih segetskih kamenoloma, po kojima je Trogir bio poznat već u antičko rimsko doba. Već 1272. godine odlazili su trogirski graditelji Barte Teodorov, Mataša, Matej i ostali u Omiš da onamo zidaju crkve i ostale zgrade. Godine 1342. stigao je u Split da uči klesarstvo i Trogiraniin Mika sin Andrije Lovrova Lonci.⁴²⁾

I Nikola Dente, kojeg prozvaše Cervo, naviknut na putovanja po Jadranu, mogao je dakle da dođe u privlačni Split, gdje je već u XIII i u prvog polovici XVI stoljeća bila razvijena klesarska i građevinska djelatnost; gradio se zvonik stolne crkve na kojemu

³⁸⁾ Potvrda da je naziv Kopilica bio poznat u XVII stoljeću jača Skokovu pretpostavku da potiče od riječi capella. P. Skok, Postanak Splita. Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, str. 48. Dubrovnik 1952.

³⁹⁾ Die 15 dicti (januarij 1683)
Item in eadem viam aliam capellam qua dicitur Solinsca Copilizza.
Nihil restat sacri et janua deest. Nullius curae est assignata.
Visitatio... str. 17.

⁴⁰⁾ C. Fisković, Umjetnost i umjetnički obrt u Splitu XV—XVI stoljeća. Marulićev zbornik, str. 128. Zagreb 1950.

⁴¹⁾ Ibidem; V. Rismondo, Pomorski Split druge polovine XVI stoljeća. Notarske imbrevijature, str. 82. Split 1954.

⁴²⁾ M. Barada, o. c. II/I, str. 71; C. Fisković, o. c. (Umjetnost i umjetnički obrt...), str. 128.

reljef Kristovog porođenja pokazuje povezanost s Radovanovim trogirskim remek-djelom. Zidale su se romaničke i ranogotičke kuće i utvrde, koje također nalikuju trogirskim.⁴³⁾

U Splitu se spominje u travnju 1377. godine klesar Nikola (Nicola taiapiera) i nema, bar zasada, razloga da sumnjamo, da je to doista Nikola Dente, koji se vjerojatno bio kod nas već udomaćio ili bio poznat splitskom notaru, pa taj nije ni osjetio potrebu, da mu zabilježi prezime i porijeklo, već samo zanat.⁴⁴⁾

U to vrijeme Nikola je mogao isklesati Marijin kip. To bi se slagalo s Karamanovim datiranjem Nikolinos trogirskog reljefa na temelju već spomenutih povijesnih činjenica⁴⁵⁾, a i mojim na temelju stilskog ispitivanja. Radije da ga povezujemo uz osmo desetljeće, negoli uz prve godine XIV stoljeća kada I. Delalle spominje proširenje male dominikanske crkve⁴⁶⁾, jer su, kako ćemo vidjeti, na njegovom djelu u Splitu izrađene biforice razvijenog kasnogotičkog tipa druge polovice XIV stoljeća.

Teško je stoga identificirati Nikolu Dente s onim Nikoletom Jakovljevim, koji se spominje kao zidar i kao klesar početkom 1348. godine u Trogiru⁴⁷⁾, već smatram, da je on tu i u Splitu živio u osmom desetljeću XIV stoljeća, te da je svoj trogirski reljef klesao tih godina, tim više što se zna da su trogirski dominikanci upravo 1377. godine zidali na svojoj crkvi ili samostanu, pa su gradski knez i suci naredili 11. travnja te godine trogirskom klesaru Diminku, da radi za njih »bene et legaliter«.⁴⁸⁾

Kip je visok 80, a širok 48 cm, pri padu je jako oštećen, tako da je Mariji polomljena i oštećena glava, desnica, kruna i odjeća, a Kristu gornji dio tijela, ruke i glava, ukrasi i dijelovi prijestolja, ali je, vjerojatno u toku prošlog stoljeća, veći dio tih oštećenja vješto zakrpan novijim bjeljim kamenom i vapnom dok je Kristova glava potpuno izmijenjena. Kip je uzdignut u nišu kojoj je postavljen okvir kasnogotičkog prozora druge polovice XV stoljeća, skinutog sa neke srušene kuće.

Marija sjedi na izrezbarenom prijestolju, držeći u desnici rastvorenu knjigu, a lijevicom podržava sina. Ogrnuta je širokim plaštem zakopčanim okruglom kopčom na prsima, koji se produkuje u veo oko glave, vrh koje je niska gotička kruna. Pod plaštom joj je duga košulja uskih i dugih rukava, koja seže u bogatim na-

⁴³⁾ C. Fisković, Romaničke kuće u Splitu i Trogiru. Starohrvatska prosvjeta S. III sv. II. Zagreb 1952.

⁴⁴⁾ (IV 1377)... Nicola taiapiera... Splitski spisi sv. 9, str. 171. Historijski arhiv u Zadru.

⁴⁵⁾ Lj. Karaman, o. c. (Umjetnost u Dalmaciji...) str. 13. Zagreb 1933.

⁴⁶⁾ I. Delalle, Trogir, Vodič, str. 103. Split 1937.

⁴⁷⁾ 15. I 1348... nicoletum taiapera... Trogirski spisi, sv. I sveščić 5. Historijski arhiv u Zadru.

⁴⁸⁾ 22. I 1348... nicoletus murarius... ibid.

Vidi i bilješku 4.

⁴⁸⁾ Trogirski spisi sv. I sveščić 6, pod datumom 12. IV 1377. Historijski arhiv u Zadru.

borima do kraja prijestolja i iz koje proviruje šiljasta i meka cipela. Bosonogo dijete je ogrnuto plaštem i odjeveno u dugu suknjicu. Raskošno prijestolje je četverouglasto. Njegove pobočne ograde i visoki naslonjač ograđuju profilirani gotički polupilastrici reljefno iskićeni monoforicama i biforicama sa završnim kružićima i lisnatim ukrasima. Njihovim okomicama se suprostavljaju vodoravni profilirani vijenci, od kojih je najizrazitiji onaj izmjeničnih oštih i ravnih zubaca, koji obuhvata i obje strane prijestolja, a tipičan je osobito za mletačke, pa i neke dalmatinske kipove i građevine XIV stoljeća.⁴⁹⁾ U završnim monoforicama južnog pilastrica su nagi likovi praroditelja. Adam prekrivenih nogu pokriven po sredini smokvinim listom stoji pod krošnjom i kraj smokvina debla, koje obavlja zmija. Eva jede jabuku i lijevicom stiska smokvin list, skrivajući golotinju. Kompozicija, razdijeljena po sredini debelom na obje strane pilastrica, podsjeća na poznati reljef Adama i Eve na uglu Duždeve palače u Mlecima iz kraja Trečenta.⁵⁰⁾ Na drugom pilastricu sučelice praroditeljima stoje isto tako usitnjena dva odjevena anđela prignutih krila i sklopljenih ruku. Stav svih tih malih likova je prirodniji od stava Marije, te se i po tome vidi da je Nikola bio vještiji u izrađivanju minijaturnih, negoli velikih reljefa. Stoga je i usitnjena trogirka Bitkula pokretna u svom stavu. Pobočne strane sjedala su također iskićene raskošno nizom prepletenih i trolučnih arkadica, naglašenih izmjeničnih plošnih i oštih zubaca, bujnim i kovrčastim četverouglastim cvjetovima. Kroz njih viri obli jastuk s kitama. Pilastrici naslonjača završavaju akroterijima, lisnatim češaricama, među kojima se proteže pod lukom šipka s navoranim zastorom izrađenim u plitkom reljefu, koji prekriva ravnu pozadinu i tim upotpunjuje ovaj dekorativni okvir.

Marijin splitski kip sliči trogirskoj reljefnoj Gospi svojim širokim licem malog uskog nosa, skupljenih ispupčenih usnica i visoka čela, jakim vratom, tvrdoćom širokih ruku, naborima i rasporedom široke i nabrane odjeće, položajem nogu plošnih koljena, ukočenim stavom i uopće oblikovanjem krupnog tijela, jednako kao i sjetnim izrazom lica.

Zbog svih tih njihovih zajedničkih pojedinosti, očito je da je Nikola Dente kipar obiju djela.

Isto tetošenje pojedinosti izbija na obim skulpturama, tek što na trogirskim likovima i baldakinu on nije trebao izraditi, zbog visokog položaja, čvrstog građevinskog okvira i istaknute reljefnosti, bezbroj sitnih pojedinosti kao na splitskom prijestolju, koje

⁴⁹⁾ V. sl. C. Fisković, o. c. (Romaničke kuće...), sl. 10 na str. 147. L. Planiscig, o. c. tabla XI, XIV, sl. 60, 61, 74. Taj motiv uokviruje gotička dvorišna vrata samostana trogirskih benediktinki, sreta ga se na jednom ulomku iz benediktinskog samostana u Poveljima na Braču, ali ga se vidi i nad stupovima kapitula zadarskog franjevačkog samostana iz kraja XV stoljeća.

⁵⁰⁾ V. sl. P. Toesca, o. c. sl. 383.

je zastalno bilo postavljeno nisko i bliže gledaocu, iako je znao usitniti ukrase i na visoko položenim građevinskim dijelovima, pa je isklesao sitno cvijeće, glavice stupića i zvijezdu na okruglom prozoru svog trogirskog dominikanskog pročelja.

Nikolina splitska Marija razlikuje se od trogirske tek svojim dostojanstvenim nagnutim stavom gornjeg dijela tijela. Tim ponešto izbačenim lijevim bokom i glavom zabačenom unatrag podsjeća na kipove francuskih Madona XIV stoljeća, koje su pod uplivom bjelokosnih kipića, izrađenih u krivini slonovih zuba, dobile ponešto svinuti oblik. Naslonivši svoju Gospu na lijevi dio naslonjača, Nikola je u toj asimetričnosti pokazao više slobode negoli u pravilnije i simetričnije postavljenoj trogirskoj Mariji.

Svojim općim crtama oba djela se potpuno uklapaju u mletačko kiparstvo sredine i druge polovice XIV stoljeća, gdje su često Marija, a i Krist prikazani u visokom reljefu na sličnom četverouglastom prijestolju.⁵¹⁾ Nikola doduše zaostaje za mnogim onodobnim kiparima svog zavičaja. Nema osjećaja za monumentalno oblikovanje volumena ni za istančanosti prelijeva: njegovi likovi nalikuju lutkama, pa su i nabori njihove odjeće, npr. na koljenu trogirske Gospe, neprirodni i nelogični. Nije, dakle, dostigao vještinu ni umjetnički izraz svojih vršnjaka, pa nije mogao ni uplivati na svoju dalmatinsku sredinu, iako je srastao s njom svojom sitnom detaljnom obradom, zbog čega i pristaje kiparstvu dalmatinskog XIV stoljeća, koje je, izuzevši rijetke primjere, kao što je reljefni sv. Mihajlo na istočnim gradskim zidinama u Šibeniku ili kula sv. Mihajla Brajkova Baranina u Dubrovniku, sustalo u svojoj vrsnoći, čak i na istaknutijim djelima, kao što je ciborij kotorske stolne crkve.

Pretpostavka pak, da je on onaj kipar i graditelj Nikola Mlečanin, koji bi navodno nakon svog boravka u Trogiru radio na milanskoj stolnoj crkvi⁵²⁾, nije još dokazana. Ukoliko je taj Nikola, koji je radio u Milanu povezivao kiparstvo s građevinskim djelovima, trebalo bi uvažiti jedan dosada nepoznati trogirski reljef, uzidan naknadno u ogradu vrh dvorišnog stubišta opatske kuće sučelice benediktinske crkve Ivana Krstitelja u Trogiru.

To je ulomak kružišta gotičke bife na kojemu dva anđela nose štit grba podržan od lava. Po ukočenom stavu, oblikovanju lica i naborima odjeće ti anđeli nespretno, ali smiono ukomponirani u cjelinu svojim ukočenim krilima, slične na likove Denteova dominikanskog reljefa i na splitsku Gospu, pa bih mu i taj rad pripisao. Reljef ima svojom sitnom obradom jasniji pečat XIV stoljeća i zanimljiviji je zbog svoje smione kompozicije nego zbog svoje vrsnoće.

⁵¹⁾ V. sl. L. Planiscig, o. c. sl. 74, 75, table XVII, XXII.

⁵²⁾ J. Maksimović, *Kotorski ciborij iz XIV veka i kamena plastika susednih oblasti*, str. 96–97. Beograd 1961.

SCULPTURES DU SCULPTEUR VENITIEN NICOLAS DENTE DIT
CERVO A TROGIR ET A SPLIT

CVITO FISKOVIĆ

Tandis qu'au XIIIe. s. se déploie dans la ville de Trogir une forte activité de sculpteurs autochtones, qui triomphe par ses qualités dans le chef-d'oeuvre de la sculpture romane yougoslave, c'est-à-dire le portail de la cathédrale, exécuté par Radovan, au XIVe. s. on trouve à Trogir quelques sculpteurs venus de Venise, oeuvrant dans le style de l'atelier vénitien de de Sanctis. Bien que leurs travaux n'offrent pas de qualités particulières, ce sont pourtant ces artistes qui ont apporté à Trogir le style gothique vénitien de ce temps. Parmi eux se trouve Nicolas Dente, dit Cervo, qui a exécuté et signé, vers 1372, le relief de la Madone — entourée du Bienheureux Augustin Kazotić et de Sainte Madeleine — sur le portail de l'église des Dominicains. Il habitait vraisemblablement aussi dans la ville voisine de Split. L'auteur publie la statue de la Vierge à l'Enfant de Split qu'il attribue à Nicolas Dente, et cela sur la base de l'analyse stylistique et de la ressemblance existant entre cette Vierge et celle que le sculpteur a exécutée et signée à Trogir. Les deux oeuvres présentent les caractéristiques des sculptures vénitiennes du XIVe. s., bien que Dente ne soit pas un bon artiste et qu'il n'ait pas eu d'influence sur le développement ultérieur de la sculpture en Dalmatie.